

MED HJÄRTA FÖR

VÄSTERBOTTEN!

REGIONALT VALPROGRAM

2022

**K
D**

VÄSTERBOTTEN

Förord

Västerbotten förtjänar bättre!

Valet 2022 kommer att bli oerhört viktigt för hur framtiden i Västerbotten ska utvecklas. Tillsammans ska vi se till att vi efter valet i september får ett nytt styre i Region Västerbotten med ett starkt kristdemokratiskt inflytande som kan åstadkomma en förändring på riktigt.

Detta regionpolitiska valprogram är skrivet för att visa vad Kristdemokraterna vill med de frågor som rör Region Västerbotten. Det handlar om vårdfrågor, kollektivtrafik, kultur och regional utveckling. Inkluderat finns även ett avsnitt från Kristdemokraternas särskilda landsbygdsprogram.

Varje kommun där vi kristdemokrater har representation har kommunala handlingsprogram för den egna kommunen och som kompletterar detta regionala program.

Några avsnitt inleds med ett kort citat från vårt principprogram för att synliggöra hur vår ideologi är kopplad till politiken vi driver. Sedan följer en brödtext som avslutas sedan med ett antal konkreta punkter som relaterar till respektive avsnitt.

Några av punkterna har en notering om att det är på nationell nivå som ansvaret ligger för att fatta beslut men det kan vara viktigt att ändå lyfta fram dessa.

Välkommen att ta del av vad Kristdemokraterna prioriterar för vårt län Västerbotten.

Roland Sjögren

Kommunstyrelsens ordförande Lycksele
Partidistriktsordförande, KD Västerbotten

1. Personalen – vårdens viktigaste resurs

För att kunna ge god vård behövs personal med kompetens och erfarenhet. Regionen behöver bli en attraktiv arbetsgivare: Hyrbemanningen måste minska till förmån för stärkta villkor för regionens egen personal. Medarbetare ska ha lön efter ansvar och kompetens. Lång erfarenhet ska löna sig. Det är viktigt att vi tar tillvara på personalens kunskaper och erfarenheter, samt ger dem en möjlighet att utvecklas, allt för att på bästa sätt kunna utveckla vården och därmed öka tillgängligheten.

2. Primärvården – grunden för god vård

Primärvården är grunden för hälso-och sjukvården, första linjens sjukvård nära patienten. Vi behöver öka tillgängligheten så patienter kan få tid samma dag och inte behöver åka till sjukhusets akutmottagning. Kristdemokraterna anser att om vi ska klara att leverera en nära vård är primärvården den viktigaste nyckeln till framgång. Vi anser att det bör omprioriteras resurser till förmån för primärvården då vården i primärvården är både mer kostnadseffektiv och frigör resurser till slutenvården. Genom en väl utvecklad primärvård kortas köerna och belastningen på slutenvården samt länets hälsocentraler kan ge en adekvat vård snabbt och effektivt.

3. Statlig sjukvård med vårdplatsgaranti

Idag är det stora skillnader i vården mellan olika delar av länet och riket. Det kan skilja flera år i överlevnad vid cancersjukdom beroende på vilken region man bor i. Dessutom har väntetiderna till specialistläkare och behandling ökat under socialdemokratisk styrning. För att detta ska fungera vill vi återöppna de vårdplatser som behövs på sjukhusen för att klara en vård med god kvalitet, och ge rimliga arbetsförutsättningar för personalen.

4. Barnen – vår framtid

Barnen är vår framtid och vi måste värna om dem. Familjen är grunden för en trygg och stabil uppväxt. Dagens föräldrastödinsatser är inte tillräckliga och dessutom nästan helt inriktade på de mindre barnen och nyblivna föräldrar. Samtidigt ser vi hur allt fler lider av psykisk ohälsa. Särskilt oroande är ökningen bland barn och unga. För att minska lidande och ohälsa är det viktigt att människor får rätt typ av stöd i rätt tid. Elevhälsan behöver spela en tydligare roll i att tidigt fånga upp och ge rätt stöd, och vid behov kunna slussa vidare till instanser med större kompetens. Samverkan mellan elevhälsan, ungdomsmottagningarna, barn- och ungdomshälsan och den specialiserade barn- och ungdomspsykiatrin behöver utvecklas. En gemensam huvudman för dem är en viktig utgångspunkt. Barn som riskerar fara illa eller far illa behöver ofta stöd från flera verksamheter inom vården och olika myndigheter. För barnens bästa måste samarbetet mellan myndigheterna stärkas.

5. Ekonomi – en förbättrad budgetdisciplin

Ett välmående näringsliv och fler personer i arbete skapar de skatteintäkter som krävs för en fungerande välfärd. Men ett gott samhälle behöver även en väl fungerande offentlig sektor. Regionen har fått ett allt större åtagande, vilket innebär att arbetsgivaransvaret omfattar fler anställda och fler yrkeskompetenser. Det ställer större krav på styrning och uppföljning av sambandet mellan resurser, prestationer, resultat och effekter i verksamheterna. Det ställer också större krav på prioriteringsarbetet samt kontinuerlig effektivisering och förnyelse av verksamheterna. Utifrån förvaltarskapstanken arbetar vi kristdemokrater idogt för en ekonomi i balans och för att även kommande generationer ska kunna lita på hälso- och sjukvården och den regionala utvecklingen i Västerbotten.

En region att leva och växa i – för hela befolkningen!

Region Västerbotten bildades den 1 januari 2019. Länet är till ytan något större än en åttondel av Sveriges totala landareal och den största delen av området består av skogsmark, berg och fjäll. Oavsett var du bor i länet ska du kunna lita på samhällets alla delar. Regionen ansvarar för både hälso- och sjukvård, kultur, bildning, kollektivtrafik och regional utveckling.

Samarbetet mellan kommunerna och regionerna har stor betydelse. I Västerbotten jobbar vi på ett unikt sätt över kommungränserna. Det ska vi vara stolta över och se till att fortsätta med. Vi ska se till att fortsätta utveckla vårdvalet, vi välkomnar när personer med ett professionellt engagemang vill öppna privat verksamhet inom ramen för Hälsovalet. De kristdemokratiska värdena, som utgör grunden för vår politik, utgår från det lika, unika och okränkbara människovärdet. Dessa värden är en viktig grund för vårt arbete inom regionen:

- De som har de största behoven behöver också störst stöd.
- Hälso- och sjukvården ska vara solidariskt finansierad och ska vara tillgänglig på lika villkor för hela befolkningen, oavsett bostadsort.
- Beslut ska fattas på den mest ändamålsenliga nivån, så nära den det berör som möjligt. Politiker ska vara patienternas och medborgarnas företrädare och ska verka för att flytta makt ”från systemet till köksbordet”. Vi kallar det subsidiaritetsprincipen.
- Regionen behöver livskraftiga företag och goda kommunikationer, för att ge invånarna försörjning och utvecklingsmöjligheter. Genom ett rikt näringsliv genereras skatteintäkter till den offentliga sektorn.
- Kulturen är viktigt för ett samhälle. Kristdemokraterna vill se en bredd av kultur och där det ovärderliga som civilsamhället bidrar med ska ha en framträdande roll.
- Kristdemokraterna vill bibehålla tre sjukhus med akutmottagningar och förlossningsvård, vi behöver tillgång till nära vård i hela länet utan dagens nivåstrukturering.

Med dessa grundprinciper vill vi utveckla Region Västerbotten och försäkra att varje invånare i hela vårt län en miljö att leva och växa i, med människovärde, trygghet och valfrihet.

Den sittande regionsmajoriteten har misslyckats i flera viktiga avseenden:

1. Primärvården brottas med svåra och långvariga bemanningsproblem, med många vakanta distriktsläkartjänster.
2. Vårdköerna växer. Pandemin har visat på de tidigare bristerna inom regionen. I Västerbotten är vårdköerna stundtals värst i hela landet. Antalet personer som väntat på specialistvård eller ett första besök, längre än vårdgarantins tre månader var 7 828 i början av året.
3. På sjukhusen är bristen på sjuksköterskor så stor att vi stundtals tvingas stänga vårdplatser vilket vi måste komma ifrån.
4. Vi har haft bra satsningar inom den regionala utvecklingen men den rödgröna majoriteten behöver övertyga sina kollegor på andra nivåer för vi har fortsatt behov av stora satsningar på vägar och järnvägar för att öka länets konkurrenskraft.

Vi presenterar konkreta förslag till hur vårdkrisen ska vändas. Vi kristdemokrater lovar inte allt till alla – men vi lovar att prioritera arbetsvillkor till hälso- och sjukvårdens nyckelgrupper, för att de ska kunna ge bättre hälso- och sjukvård till länets invånare.

Kristdemokraterna Västerbotten, 2022

Hans-Inge Smetana	toppnamn södra regionlistan
Anders Hettinger	toppnamn på norra regionlistan
Betty-Ann Nilsson	toppnamn på västra regionlistan

Innehållsförteckning

1. Personalen – vårdens viktigaste resurs	9
1.1 Bättre arbetsvillkor för vårdpersonal	9
1.2 Fler distriktsläkare för bättre kontinuitet	10
1.3 Vårdserviceteam	10
1.4 Trygg arbetsmiljö utan hot och våld	11
2. Primärvården – grunden för god vård	12
2.1 Omförflytta mer resurser till primärvården	13
2.2 Västerbottens hälsoundersökningar	13
2.3 Geriatriskvårdcentral	14
2.4 Den ofrivilliga ensamheten	15
3. Statligt styrd sjukvård för ökad jämlikhet!	16
3.1 Kortare vårdköer och bättre kvalitet	17
3.2 Beroendevården	18
3.3 Tandvården	19
3.4 Kvinnovård	20
3.5 Underlätta resor till sjukvården!	21
4. Barn och unga – vår framtid	22
4.1 Barnkonventionen	22
4.2 Familjen	22
4.3 Förebyggande av barn och ungas psykiska ohälsa	23
4.4 Ungas psykiska hälsa	23
4.5 Barnskyddsteam	24
4.6 Barn och ungas synbehov	25
5. Ekonomi	26
5.1 Omställningsplan	27
5.2 Förbättrad budgetdisciplin	27
6. Regional utveckling	28
6.1 Trygghet	30
6.2 Skogen och äganderätten	30

6.3	Gruvnäringen	31
6.4	Vindkraft och den förnybara elproduktionen	32
7.	Miljö och klimat	33
8.	Infrastruktur	34
8.1	Rusta upp vägnätet	34
8.2	Kollektivtrafik och transporter	34
8.3	Drivmedelspriser	35
9.	Kultur och fritid	36
9.1	Kultursamverkansmodellen	37
9.2	Folkbildning	37

1. Personalen – världens viktigaste resurs

1.1 Bättre arbetsvillkor för vårdpersonal

Den långsiktigt mest hållbara lösningen för att attrahera ny och behålla kompetent personal är att erbjuda rimliga lönevillkor och en trygg arbetsmiljö. Sjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor och biomedicinska analytiker är nyckelkompetenser, där det idag råder stor brist. Detta gäller även fysioterapeuter, psykologer och kuratorer. Stora behov finns också av undersköterskor och vårdbiträden för att vårdkedjan ska fungera. Sjukvårdspersonalen ska få ett större mandat när det kommer till deras arbete. Alla medarbetare behövs för att vi ska kunna erbjuda en nära och sammanhängande vård, en sömlös vård. Vi behöver stärka arbetet med att sänka kostnaderna för hyrbemanning genom att istället använda motsvarande pengar för att stärka arbetsvillkor och lönenivå för våra egna medarbetare.

Det måste finnas tydliga kopplingar mellan ansvar och kompetens och vilken lön man får. Sjuksköterskor ska avlastas från arbetsuppgifter som andra personalkategorier kan utföra. Fler specialistsjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor och biomedicinska analytiker behövs. Därför behövs fler platser för betald specialistutbildning, tydlig löneutveckling och relevanta arbetsuppgifter efter slutförd utbildning. Det ska finnas goda möjligheter att utvecklas i sin yrkesroll och ta nya steg i karriären.

Kristdemokraterna vill:

- Växla över kostnader som idag läggs på hyrbemanning till att istället stärka villkoren för regionens egna personal.
- Lön efter ansvar och kompetens.
- Tid för återhämtning efter nattskift och krävande arbetspass.
- Fler platser för betald specialistutbildning. Sjuksköterskor som vidareutbildar sig till specialistsjuksköterskor ska ha likvärdiga villkor som läkare under ST-utbildning, med bibehållen lön.
- Barnmorskornas antal måste öka, villkor måste stärkas, de ska erhålla betald utbildning samt möjlighet att växla i arbetsuppgifter mellan förlösande och andra uppgifter. Samt regionen måste erbjuda barnmorskor som gått in i andra arbetsuppgifter att komma tillbaka till barnmorskeyrket.
- Införa karriärtjänster för klinisk forskning för att stimulera vårdpersonalens kompetensutveckling, men klinisk verksamhet ska också prioriteras som karriärväg.
- Tydlig löneutveckling och relevanta arbetsuppgifter efter specialistutbildning.
- Införa en trohetsbonus för att bibehålla god kompetens.
- Till svårrekryterade tjänster i t ex inlandet vill vi införa avskrivning av studieskulder om man stannar kvar i tjänst.
- Vi måste i större utsträckning göra "tandemrekryteringar". Viktigt att se helhetsbilden vid rekrytering.
- Ge möjlighet för personalen att i större utsträckning själv påverka sin arbetssituation.
- Uppmuntra senior personal att fortsätta jobba och ta tillvara deras erfarenhet och kompetens genom mentorskap till nyutbildade.
- Personalen behöver få rimliga arbetsvillkor, så vi åter kan bemanna upp stängda vårdplatser.

1.2 Fler distriktsläkare för bättre kontinuitet

För patienterna är det viktigt att den basala hälso- och sjukvården finns nära och lätt tillgänglig. Primärvården är basen i hälso- och sjukvården. Den behöver stärkas för att klara framtidens uppdrag. För att hälsocentralerna ska kunna fullgöra sina arbetsuppgifter behövs fler distriktsläkare.

Kristdemokraterna vill införa fast läkarkontakt. Vi vill öka antalet distriktsläkartjänster, så att vi uppnår målet på max 1 500 patienter per läkare. På så sätt får patienten större möjlighet att få träffa sin läkare samma dag. Därmed lockas färre patienter att uppsöka sjukhusens akutmottagningar. Kontinuiteten är viktig för patientsäkerheten och möjligheten att säkerställa en god vård. Varje läkare får också mer tid för varje patient, tid för rehabiliteringsmöten, hembesök osv. Då kan sjukhusvården användas till dem som verkligen behöver den.

Kristdemokraterna vill:

- Stegvis öka antalet distriktsläkare så att nivån blir max 1 500 listade patienter per läkare.
- Särskild satsning på svårrekryterade platser och kompetenser.
- Aktivt arbete för att stödja och utveckla filialmottagningar på mindre orter i länet.
- Utöka antalet AT- och ST- tjänster.
- Utöka antal läkartimmar till kommunernas förfogande för att ronda på äldreboenden.

1.3 Vårdserviceteam

För många som arbetar inom vården är arbetssituationen pressad. Läkare, sjuksköterskor och undersköterskor vill ge en mer kvalitativ vård. Tidsbrist och administrativa uppgifter tvingar dem dessvärre alltför ofta att kompromissa med de egna värderingarna, ambitionerna och visionerna om hur arbetet ska utföras. För att förbättra kvaliteten i vården behövs fler händer. Det krävs också att vi använder resurserna och kompetensen på rätt sätt.

Vi vill därför att vårdens professioner ska avlastas från arbetsuppgifter som inte har med den direkta vården att göra, uppgifter som inte kräver en lång vårdutbildning, så kallad vårdnära service. Redan idag finns det måltidsvårdar och servicepersonal inom regionen som sköter avdelningsförråd. Andra lämpliga arbetsuppgifter kan exempelvis handla om transporter av patienter och prover mellan olika avdelningar, städning samt vissa administrativa uppgifter. Genom att anställa servicepersonal inom vården kan vi frigöra mer tid för vården och mötet med varje enskild patient. Bland annat i Lycksele har detta införts i mindre skala, men vi vill införa det på alla

länets sjukhus. Det skulle skapa möjligheter för anställda att fokusera helhjärtat på patienten och arbetet de är utbildade för.

Kristdemokraterna vill:

- Införa vårdserviceteam som kan avlasta vårdpersonalen från de arbetsuppgifter som är viktiga men inte kräver lång vårdutbildning, exempelvis administrativa tjänster, service i form av transporter, städning med mera.
- Att vi använder resurserna och kompetensen på rätt sätt.
- Frigöra tid för professionen att få mer tid för patienten med att minska administrationen.

1.4 Trygg arbetsmiljö utan hot och våld

Vi vill understryka att hot och trakasserier mot personal är oacceptabelt. Kristdemokraterna bejaktar den nya lagen som tvingar offentlig sektor arbeta hårdare mot tystnadskultur. Den rådande tystnadskulturen inom regionen måste brytas. Patienter såväl som personalen måste kunna ha möjligheten och förutsättningarna att anmäla alla oegentligheter inom verksamheten. Det måste vara en trygg arbetsmiljö på sjukvårdsinrättningar och för blåjuspersone. Hälso- och sjukvårdspersonal ska känna trygghet i sitt arbete.

Kristdemokraterna vill:

- Säkra en trygg arbetsmiljö för hälso- och sjukvårdspersonal.
- Den nu rådande tystnadskulturen måste brytas.
- Alla ska våga anmäla oegentligheter.

2. Primärvården – grunden för god vård

”Hälsa, i vid mening allt från kost och motion till yttre miljö och relationer, handlar om att få leva ett så friskt liv som möjligt, utifrån sina egna förutsättningar. Hälsöfrämjande arbete ska stimuleras. Sociala och ekonomiska villkor, arbetsmiljö och levnadsvanor är viktiga faktorer för hälsoutvecklingen. Folkhälsoarbetet får därför inte inskränkas till hälso- och sjukvården utan kräver ett gemensamt ansvarstagande och samverkan mellan olika samhällsaktörer.”

(Kristdemokraternas principprogram s.63)

Primärvården utgör grunden i det svenska hälso- och sjukvårdssystemet och är den vårdnivå som ska tillgodose befolkningens basala och ofta förekommande behov av hälso- och sjukvård. Primärvården bör utvecklas till det som brukar betecknas som närsjukvård där strävan är att all vårdkompetens samlas kring den enskilde patienten. Primärvården ska också ha ansvar att stödja den enskilde i det främjande och förebyggande arbetet för en god hälsa. Vi välkomnar när personer med ett professionellt engagemang vill öppna privat verksamhet inom ramen för Hälsovalet. Rätten att välja utförare ska vara en självklarhet.

Kristdemokraterna vill:

- Förstärka regionens och kommunernas samarbete gällande missbruks- och beroendevård.
- Aktivt samverka med och ta tillvara på civilsamhället och andra krafter, som komplement till den offentliga hälso- och sjukvården.
- Det ska finnas minst en hälsocentral i varje kommun.
- Likvärdiga villkor ska gälla för regionsdrivna och privat drivna hälsocentraler.
- Utveckla e-hälsa så att patienten kan använda olika plattformar för att komma i kontakt med och kommunicera med vården. Digitala tjänster ska vara en del av vårdgarantin.
- Återinföra systemet med patientansvarig läkare med fast läkarkontakt.
- Fast läkarkontakt med max 1 500 listade per läkare.
- Patienter med omfattande vårdbehov ska erbjudas en kontaktsjuksköterska.
- Införa ett system med patientstödare, där en patient med erfarenhet av sjukdomen ger stöd till nya patienter.
- Utöka antal läkartimmar till kommunernas förfogande, till exempelvis särskilda boenden och liknande.
- Vårdmötet ska kunna ske per telefon, eller i form av ett digitalt eller fysiskt besök beroende på patientens behov. Digitala möten ska vara ett komplement och inte utesluta personlig kontakt vid vårdbesök.

2.1 Omförflytta mer resurser till primärvården

I Sverige är vården sjukhustung. En förhållandevis låg andel av vårdens resurser finns inom primärvården. Det innebär längre avstånd och längre väntetider för patienten och högre kostnader för samhället. Under de närmaste åren behöver en plan tas fram för hur primärvården ska byggas upp för att successivt kunna ta ansvar för en allt större andel av hälso- och sjukvården.

På många håll behövs en större tillgänglighet som är anpassad till dagens behov. Det behövs också en bättre kontinuitet. Om patienten hela tiden får träffa olika personer inom sjukvården bidrar det varken till trygghet, kostnadseffektivitet eller goda vårdresultat. Ytterligare ett problem är ökningen av livsstilsrelaterade sjukdomar.

Kristdemokraterna vill:

- Vårdvalet ska vidareutvecklas, exempelvis ska den icke sjukhusbundna specialistvården kunna vara en del av vårdvalet och bli en integrerad del av närsjukvården.
- Hälsocentraler med utökade öppettider och även kvällsöppet ska finnas för att avlasta akutmottagningarna samt för att patienterna ska få vård nära och av rätt kompetens.
- Vårdgarantin behöver skärpas så att alla inom 24 timmar får träffa den vårdkontakt som de har behov av att träffa.

2.2 Västerbottens hälsoundersökningar

Det hälsofrämjande, förebyggande och uppföljande arbetet i primärvården behöver bli bättre, för att förebygga onödiga inläggningar i slutenvård. Västerbottens hälsoundersökningar, VHU, erbjuds idag de som bor i länet och fyller 40, 50 och 60 år. Undersökningarna måste göras i större utsträckning för att i tidigt skede upptäcka ohälsa. Allt för många får inte göra undersökningarna och vid vissa hälsocentraler är andelen som får möjlighet till undersökning väldigt lågt.

Kristdemokraterna vill:

- Prioritera den hälsofrämjande och förebyggande vården.
- Ta fram en plan för hur primärvården ska byggas upp för att ta ett större ansvar för befolkningens hälso- och sjukvård. Primärvården bör utvecklas till det som brukar betecknas som närsjukvård där strävan är att all vårdkompetens samlas kring den enskilde patienten.
- Som en del av omställningen till närsjukvård ska regionen använda vårdvalet som upphandlingsform för att kunna ge patienten möjlighet till vård utanför akutsjukhusen.

2.3 Geriatrisk vårdcentral

Vi vill också stimulera hälsocentralerna att organisera vården av äldre på ett sätt som passar målgruppen bättre: Ett särskilt telefonnummer, där en sjuksköterska med äldrekompetens svarar. Extra lång tid avsatt för läkarbesöket, så att man i lugn och ro hinner gå igenom alla sina frågor och sin läkemedelslista samt kroniska sjukdomar. Vi vill helt enkelt införa en geriatrisk vårdcentral (GVC). Syftet med GVC är i första hand att förbättra vårdkvalitén och samverkan i vårdkedjan kring de äldre. Där bör läkare med specialistkompetens i geriatrik och ålderdomens sjukdomar finnas, likaså äldresjuksköterskor som fungerar som samordnare med patientens samtliga behov av vård och omsorg i fokus.

Vi välkomnar när personer med ett professionellt engagemang vill öppna privat verksamhet inom ramen för Hälsovalet. I många fall leder ett sådant engagemang till hög kvalitet och god kontinuitet och tillgänglighet för patienterna. Privat drivna enheter måste ha likvärdiga villkor som de regionsdrivna.

Kristdemokraterna vill:

- Säkerställa att återkommande läkemedelsgenomgångar genomförs för äldre och multisjuka för att minska risken för felmedicinering.
- Äldressjukvård, riktad till multisjuka äldre ska erbjudas på samtliga hälsocentraler (GVC).
- Samverka med kommunerna och utveckla arbetsformer för att på bästa sätt kunna möta och ge vård och omvårdnad till multisjuka och de mest sjuka äldre.
- Bygga ut den palliativa vården för att garantera alla en värdig vård i livets slutskede. Utred möjligheten för kommuner att anställa läkare inom hemsjukvården.
- Utveckla hospiceverksamheter i alla städer, för en värdig och nära vård i livets slutskede.
- Tid och resurser till demensvården och ökade kunskaper om demenssjukdomar och psykisk ohälsa hos äldre.
- Införa team med läkare och sjuksköterskor tillsammans med kommunerna för att förstärka hemsjukvården och minska antalet återinläggningar på sjukhus av multisjuka och de mest sjuka äldre.

2.4 Den ofrivilliga ensamheten

Idag ser vi hur allt fler lider av psykisk ohälsa. Vid sidan av det lidande som psykisk ohälsa och sjukdom innebär leder det även till stora kostnader för både den enskilde och för det offentliga. För att minska lidande och mängden sjukskrivningar är det viktigt att människor får rätt typ av stöd i rätt tid. Fortfarande finns dock mycket skam och socialt stigma kopplat till psykisk ohälsa vilket gör att människor avstår från att söka hjälp.

Vi vet att många äldre känner sig ensamma. När arbetslivet är avslutat försvinner många av de vänner man haft och som även varit arbetskamrater. Ensamhet ökar risken för psykisk ohälsa. Att inte behövas längre ger ofta ångest och många känner sig nedvärderade. Enligt statistik tar en äldre person livet av sig varje dag medan siffran i övriga åldrar är ungefär en i veckan. Detta är skrämmande siffror rent humanitärt men också ett misslyckande för samhället eftersom riksdagen beslutat om en nollvision för suicid.

Det finns uppgifter som tyder på att det är vanligare att det sätts in psykofarmaka till en äldre än att vederbörande erbjuds samtal hos en psykolog eller motsvarande. Samtidigt finns evidens som visar att kombinationen av mediciner och samtalsterapi många gånger är det bästa. Kristdemokraterna har uppmärksammat problemet med att äldre med psykisk ohälsa riskerar att behandlas annorlunda än vad yngre gör. Det vill vi ändra på.

Kristdemokraterna vill:

- Utveckla möjligheten för social aktivitet på recept (SAR) som komplement till medicinering.
- Stärka civilsamhället och andra krafters roll, i arbetet med att minska den ofrivilliga ensamheten.
- Satsa på samtalsterapi för äldres psykiska hälsa.
- Erbjuder likvärdig vård och behandling vid psykisk ohälsa för alla.
- Förstärka primärvårdens första linje psykiatri, både för barn och äldre.
- Utveckla arbetet med den geriatriska psykiatrin.

3. Statligt styrd sjukvård för ökad jämlikhet!

”Hälso- och sjukvården ska utgå från att varje människa är unik och att alla människor har samma absoluta och okränkbara värde. Trygghet, tillit och självbestämmande är, utöver grundläggande värden som liv och hälsa, viktiga värden i hälso- och sjukvården.”
(Kristdemokraternas principprogram s.61)

Sjukvården ska erbjuda tillgänglig och värdig vård av god kvalitet på likvärdiga villkor. Det eftersträvas att inte i första hand se en sjukdomsbild utan hela människan. Hälsofrämjande och förebyggande vård ska prioriteras och vara en naturlig del i alla vårdmöten. I sammanhanget ska påpekas att varje person har ett eget ansvar för att vidta de åtgärder som behövs för att kunna ha en god hälsa. Vården ska styras av tillgänglighet och flexibilitet utifrån den enskildes behov och önskemål. Att själv få välja vårdenhet eller vårdgivare är en självklarhet. Kristdemokraterna sätter individen före systemet och kvalitet väger alltid tyngre än vem som utför tjänsterna.

Vi kan idag se stora skillnader mellan den hälso- och sjukvård som erbjuds och konstaterar att utvecklingen har sprungit förbi historien. Det är inte rimligt att det ska bero på vilken adress man har, om man ska få god vård i rätt tid. Alla ska ha rätt till likvärdig hälso- och sjukvård, oavsett var man bor.

Kristdemokraterna driver därför frågan att öka den statliga styrningen av hälso- och sjukvården, för att kunna garantera invånarna god och jämlik vård. Vår inriktning är att staten bör ta över ansvaret för sjukvården, ett nationellt huvudmannaskap. I väntan på att det blir ett faktum fortsätter vi att bedriva kristdemokratisk politik inom hälso- och sjukvårdens alla områden.

Idag finns dessvärre en oförsvarbar ojämlikhet inom sjukvården. Cancervården är ett allvarligt exempel på detta. Både vårdresultat och tillgänglighet skiljer sig åt mellan olika delar av landet.

I januari 2022 var det mer än 200 000 som hade väntat mer än 90 dagar på sitt första vårdbesök eller första åtgärd/operation i Sverige. I Västerbotten var siffran 7 828 under samma tidpunkt enligt Sveriges kommuner och regioner (SKR). Det är helt oacceptabelt. Vi måste komma till rätta med vårdköerna både för det personliga lidandet men också för ekonomins skull. Det ska vara möjligt för fler att välja utförare, dags att utveckla vårdvalet att gälla inom fler områden.

Kristdemokraterna vill:

- Säkerställa att patienterna får jämlik vård i hela landet. Staten ska ta större ansvar för sjukvården.
- Kristdemokraterna vill införa en vårdplatsgaranti som ger varje patient rätt till en vårdplats på rätt klinik med rätt kompetens. Överbeläggningar är oacceptabla.
- Slå vakt om att länets tre sjukhus ska ha tydliga uppdrag och bibehållen förlossningsvård och akutkompetens.
- Utveckla ambulansvården, ambulansen ska vara tillgänglig i hela länet.

- Utveckla vårdvalet att gälla fler områden, i första hand BUP men andra kliniker kan också bli aktuella.
- Det ska finnas en vårdplatsgaranti inom förlossningsvården. Den andra föräldern ska erbjudas att övernatta tillsammans med mamman efter förlossningen.
- För dem som har stort avstånd till förlossningsklinik ska det erbjudas plats på patienthotell i väntan på förlossning.
- Bygga ut den palliativa vården för att garantera alla en värdig vård i livets slutskede.
- Utred möjligheten för kommuner att anställa läkare inom hemsjukvården.
- Utveckla användandet av e-hälsa och välfärdsteknologi för att öka tillgängligheten, kvaliteten och jämlikheten i vården. På så sätt förstärks kontinuitet och uppföljning, inte minst när avstånden är stora eller då de fysiska förutsättningarna försvårar ett fysiskt möte med vården. Detta ska vara ett komplement och ska inte ersätta rätten att få möta vårdpersonal i personliga möten.
- Införa patientansvarig läkare och fast läkarkontakt för patienter med kroniska sjukdomar.

3.1 Kortare vårdköer och bättre kvalitet

Under januari 2022 var det 141 301 människor som hade väntat mer än 90 dagar på ett första besök inom vården nationellt. Samtidigt var det 3 123 människor i Västerbotten som hade väntat mer än 90 dagar på operation/åtgärd. Den rådande pandemin har visat på bristerna som fanns inom regionen innan starten. För att kunna återgå till ett samhälle där vi kan lita på vården krävs satsningar på att korta ner vårdköerna.

Vårdplatserna minskar men det gör inte behovet. Med dagens forskning och utveckling kan vi enklare hitta och behandla olika sjukdomar, nya som gamla. Behovet av vård kommer aldrig att minska. Västerbotten behöver en tillgänglig och god vård, alltid. Genom statlig styrning och

riktade satsningar på personalen kan vi bibehålla den vård vi har och korta köerna i länet.

Som ett svar på de växande vårdköerna vill vi återinföra och vidareutveckla den kömiljard som alliansregeringen införde. Kömiljarden satte press på regioner att arbeta med tillgänglighetsfrågan och vi kan konstatera att de växande vårdköerna visar att behövs igen. Vi vill även utveckla en Västerbottensk kömiljard, för att uppmuntra och belöna kliniker och avdelningar att arbetar med att korta ner sina vårdköer. Det är ett viktigt teamarbete som de anställda gör och vi vill fortsätta att uppmuntra deras viktiga arbete.

Kristdemokraterna vill:

- Återinföra en vidareutvecklad kömiljard i syfte att minska väntetiderna inom hälso- och sjukvården. Kömiljarden 2.0
- Införa en nationell vårdförmedling för att snabbt börja komma tillrätta med vårdköerna.
- Analysera och använda Öppna Jämförelser som styrinstrument i det systematiska förbättringsarbetet.
- Införa en specifik Västerbotten kömiljard för att uppmuntra och belöna kliniker och avdelningar som lyckas korta sina vårdköer.
- Öka vårdplatserna på länets tre sjukhus genom tydliga och viktiga satsningar på personalen.
- I väntan på en nationell vårdförmedling, införa en regional vårdförmedling i samarbete med våra grannregioner.

3.2 Beroendevården

Idag behandlas missbruksproblematik och psykisk ohälsa var för sig. Det är socialtjänsten för en och regionen för den andra. Socialtjänsten saknar idag rätt kompetens gällande behandling och stöd vid beroendesjukdomar. Istället slussas sjuka emellan de två enheterna och risken för att inte få rätt stöd och behandling i tid ökar. Samverkan mellan sjukvården och socialtjänsten måste bli bättre. Tonen gällande beroende och missbruk måste ändras från dagens moralfrågor och ”skyll dig själv”, till att handla om omtanke och god vård. Personalen måste även ta hänsyn till patientens egna särskilda förutsättningar och önskemål. Patienten i fokus. Vi har ett samlat ansvar att ta hand om de utsatta i samhället. De behöver sjukvård och behandling från en gemensam enhet för att öka möjligheterna till återhämtning.

Kristdemokraterna vill:

- Det ska vara ett samlat ansvar för beroendevården i länet.
- Utveckla kompetensen på området genom forskning och utbildning.
- Samverkan mellan psykiatri och socialtjänsten ska utvecklas för att bättre kunna stödja personer med psykisk sjukdom och sociala problem.
- Utveckla samarbetet med övriga instanser som kommer i kontakt med beroendesjuka, exempelvis kriminalvården och frivården.
- Kompetenshöjning behövs inom missbruks- och beroendevården för att bättre kunna upptäcka och behandla närelaterade problem som spelmissbruk och sexmissbruk.

3.3 Tandvården

Det finns ett klart samband mellan tandhälsa och allmän hälsa. En god tandhälsa grundläggs tidigt i livet. Därför behöver föräldrarna ges möjlighet till ökade kunskaper med hjälp av barnhälsovården, folktandvården och skolan. Det behöver satsas mer resurser på det förebyggande arbetet att kunna behålla en god tandhälsa genom hela livet. Genom att regelbundet gå till tandvården minskar den enskilda patientens och statens kostnader

eftersom behovet av stora och kostsamma åtgärder minskar. Ingen ska behöva avstå från tandvård av ekonomiska orsaker. Ett särskilt stöd ska ges till dem som på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning får särskilda tandvårdsbehov.

I Sverige finns det fyra tandläkarutbildningar, en av dem finns i Umeå. Samtidigt finns det en brist på tandläkare, tandhygienister och tandsköterskor inom regionen. Vi måste göra mer för att knyta kontakter med studenterna för att underlätta framtida rekryteringar. Det behöver finnas goda möjligheter till vidareutveckling inom tandvården. Idag väljer många medarbetare att lämna Folktandvården, den trenden måste brytas. Folktandvården måste utvecklas om vi ska ha en möjlighet att konkurrera med de privata aktörerna på marknaden. Universitetets tandläkarutbildning är betydelsefull för vår region. Samarbetet mellan Folktandvården och universitetets tandläkarutbildning behöver stärkas och kunskapsöverföringen fördjupas.

Folktandvården behöver vara en attraktiv arbetsgivare där medarbetarna vill stanna och ges förutsättningar att utvecklas. Rätten att välja utförare för sin tandvård ska vara en självklarhet.

Kristdemokraterna vill:

- Förbättra stödet till föräldrar genom fortsatt arbete med projektet Salut där man lyfter vikten av en god tandhälsa för barn och unga, 0-18år. Syftet med projektet är att nå ut med hälsofrämjande insatser under hela uppvuxen med början hos den blivande mamman.
- Prioritera förebyggande och uppsökande tandvård för barn, utsatta grupper och äldre.
- Verka för en större mångfald av vårdgivare inom specialisttandvården.
- Införa en tandvårdsbuss.
- Intensifiera arbetet med att besätta tandläkartjänsterna i hela länet.
- Utveckla kontakterna med universitetets tandläkarutbildning.
- Förbättra tandvården hos våra äldre.

3.4 Kvinnovård

Det är dags att sluta undervärdera kvinnors hälsa. Smärta, obehag, psykiskt lidande och rädsla. Det är vardag för många kvinnor runt om i landet. Det beror på att kvinnosjukdomar och åkommor som främst drabbar kvinnor länge varit underbeforskade, underdiagnostiserade och underbehandlade.

Västerbotten är ett till ytan stort län och därför måste förlossningar finnas i länets alla 3 lasarett och dessa måste kunna ha öppet året runt. Det är inte acceptabelt att kvinnor som ska föda skall förväntas åka 30-35 mil ner till kusten för att förlösas. Tillgång till stöd och vård under graviditeten måste säkerställas.

Det finns ett flertal sjukdomar där kvinnor är överrepresenterade eller som enbart drabbar kvinnor. Det kan exempelvis gälla vissa psykiatriska sjukdomar där kvinnor och män drabbas olika men kunskapen om behandling beroende på kön är bristfällig. Andra exempel på kvinnosjukdomar kan vara endometriosis eller vestibulit som orsakar mycket smärtsamma tillstånd. Sköldkörtelsjukdomar är betydligt vanligare hos kvinnor liksom sjukdomar som POTS (posturalt ortostatiskt syndrom) och ME – kroniskt trötthetssyndrom, bara för att nämna ett fåtal exempel.

Vården och omhändertagandet av kvinnornas sjukdomar behöver förbättras, dels genom att där det finns specialistkliniker på lasarett så skall dessa få ett tydligare uppdrag att utreda och behandla dessa sjukdomar eller att vara ett aktivt kunskapsstöd för primärvården. För de sjukdomar där det idag inte finns någon klar remissinstans behövs det inrättas en mottagning för sällsynta sjukdomar dit patienter (oavsett kön) med oklar diagnos kan remitteras för utredning och sedan där kan vidareremitteras till rätt specialistklinik för omhändertagande vilken även kan vara utanför regionen och kanske i mycket sällsynta fall utomlands.

Bröstcancer är idag den vanligaste cancerformen hos kvinnor och utgör cirka 30 procent av all kvinnlig cancer i Sverige. Cirka 20 kvinnor insjuknar varje dag. Vid regelbundna undersökningar och rätt information kan man se till att upptäcka cancer i ett tidigt skede. Upp till 70 procent av alla fall av bröstcancer upptäcks vid en mammografiscreening enligt Cancerfonden.

Rätten till ett liv utan våld och förtryck borde vara en självklarhet, men för många kvinnor ser verkligheten annorlunda ut. Det behövs mer resurser till utbildning kring våld och hedersrelaterat våld bland personalen inom regionen. Samarbetet mellan myndigheter och sjukvården måste fördjupas för att kunna möta de utsatta. Den tidigare ASTA-mottagningen vid Norrlands universitetssjukhus var ledande inom arbetet med kvinnor utsatta för våld och sexuella övergrepp i nära relationer. I maj 2020 togs beslutet att ASTA-mottagningen skulle gå från att vara en fristående mottagning till att istället integreras i Ångestmottagningens arbete. Kristdemokraterna ser behovet av deras viktiga arbete, vi måste fortsätta att värna om mottagningen och ge dem bra möjligheter till fortsatt utveckling.

Kristdemokraterna vill:

- Satsa på kvinnosjukvården med att ta kvinnors lidande på allvar.
- Utöka specialistkunskap på kvinnosjukdomar.
- Förlossningsvården ska vara tillgänglig, oavsett var i länet du bor. Det ska finnas tre förlossningskliniker i länet bemannade året runt.
- Återöppna eller öppna nya förlossningsenheter där avstånden för födande kvinnor är som längst. Staten ska medfinansiera upp till 75% av kostnaden för att kunna säkra fortsatt drift.
- Införa ett barnmorsketeam som följer kvinnan genom hela vårdkedjan – före, under och efter förlossningen.
- En mamma-rehab-check ska erbjudas till alla nyblivna mammor.
- Inrätta en mottagning för utredning av sällsynta sjukdomar eller tillstånd med oklar diagnos
- Satsa på forskning avseende könsskillnad i behandling av psykiska sjukdomar.
- Återinför ASTA-mottagningen i sin tidigare form.
- Satsa mer på utbildning och behandling gällande mäns våld mot kvinnor och sexuellt våld.
- Stärk samarbetet mellan olika myndigheter för att kunna bemöta och tidigt upptäcka tecken på hederskultur.

3.5 Underlätta resor till sjukvården!

Regionens resepolicy uppmuntrar patienter att så långt som möjligt åka kollektivt. Detta behöver dock göras med lika stort patientfokus som själva vården. En del patienter utsätts för svåra påfrestningar i samband med resor till och från sjukvården, med långa resor, flera påfrestande byten av färdmedel och långa väntetider före och efter undersökningen.

Dagens regelverk leder till att många väljer att ta egen bil, men upplever då stress med anledning av parkeringssituationen vid sjukhusen. Regionen behöver lösa situationen med att obehöriga blockerar parkeringsplatser avsedda för patienter eller besökande anhöriga.

Kristdemokraterna vill:

- Ta större hänsyn till den enskilda patientens situation vid planering av sjukresor. Ingen ska behöva vänta på transport i mer än en timme före och efter besök i vården.
- Samordna olika besök inom vården för att minska antalet resor till och från sjukvården. Vi ska utnyttja systemet mer effektivt.
- Lösa parkeringssituationen vid sjukhusen, så att patienter och anhöriga kan parkera smidigt.

4. Barn och unga – vår framtid

4.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen är ett rättsligt bindande internationellt avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter, inte föräldrars eller andra vuxnas ägodelar. Sverige frågades ut av FNs barnrättskommitté i början av 2015. Granskningen visade en mängd olika områden där Sverige behövde förbättra sig för att leva upp till barnkonventionens stadgar. Det gällde bland annat att se till att anmälningsplikten när barn far illa fungerar, skydd mot diskriminering och att undersöka orsakerna bakom barnfattigdom. Den första januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag, men det finns fortfarande arbete kvar med att se till att lagen följs vid alla beslut.

Den tredje artikeln i barnkonventionen säger att barnens bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn. Vid regionens beslut ska det säkras att vi tar hänsyn till barnens bästa och barnkonventionen.

Kristdemokraterna vill:

- Alla beslut ska barnsäkras, genom att införa obligatoriska barnkonsekvensanalyser i alla beslut och processer som rör barn, till exempel när det gäller sjukvård, budgetfrågor och satsningar på kultur och friluftsliv.

4.2 Familjen

Hur familjepolitiken utformas är centralt för Sveriges utveckling. Föräldrarna är de viktigaste personerna i ett barns liv. Alla familjer är olika och varje familj har olika bevekelsegrunder för vilka val de behöver göra för sina barn. Många familjer kämpar med att få vardagen att gå ihop. Politikens uppgift är att stödja familjen och ge den de bästa förutsättningarna. Familjen är grunden för en trygg och stabil uppväxt. Dagens föräldrastödinsatser är inte tillräckliga och dessutom nästan helt inriktade på de mindre barnen och nyblivna föräldrar. Samtidigt som vi ser ökande problem med psykisk ohälsa och oro bland våra tonåringar.

Det befintliga utbudet av stöd motsvarar inte föräldrars behov av att få rådgöra om föräldrarollen och barnets utveckling genom hela uppväxten. Familjen är en viktig grundsten i det förebyggande arbetet. Genom att ge familjer det stöd de behöver kan vi hjälpa till att förebygga problem som psykisk ohälsa, missbruk och kriminalitet hos våra ungdomar. Det offentliga ska inte ta över föräldrarnas roll, däremot ska det offentliga erbjuda stöd och hjälp i föräldrarnas viktiga uppgift.

Kristdemokraterna vill:

- Att det ska bli obligatoriskt att erbjuda två föräldrautbildningar under barnets uppväxt, både till föräldrar till mindre barn och tonårsföräldrar.
- Stärk civilsamhället och de föreningar som erbjuder rådgivning och stöd till familjer.
- Utveckla samarbetet mellan kommunerna och deras arbete med familjer.
- Utveckla arbetet på länets familjecentraler. Familjecentraler ska finnas i varje kommun.

4.3 Förebyggande av barn och ungas psykiska ohälsa

De första åren är viktiga i ett barns liv och det lägger en viktig grund för den psykiska hälsan senare i livet. Både sociala och psykologiska faktorer har betydelse. Att som barn tidigt få forma nära relationer till sina vårdnadshavare utvecklar de förmågan att känna kärlek, tillit och medkänsla. Under de första åren utvecklas hjärnan som mest, då grundläggs funktioner som språkutveckling, inlärning och känslomässig utveckling och beteende. Att som barn och ung ingå i ett socialt sammanhang och känna tillhörighet både i familjen samt utanför är en av de viktiga faktorerna som påverkar den psykiska hälsan. Det är en bra investering med tidiga insatser. Det börjar med barnen!

Kristdemokraterna vill:

- Öka samverkan mellan hälso- och sjukvården, skolhuvudmännen, socialtjänsten och tandvården.
- Ökad samverkan med kommunernas skolhälsovård.
- Utveckla HLT – arbetet i alla länets kommuner.
- Införa föräldrastödsprogram
- Stärka gemenskapen mellan barn och föräldrar.
- Införa depressionsförebyggande program för ungdomar.
- Öka den ekonomiska kompensationen till stödorganisationer (ex BRIS) och andra föreningar så de kan bedriva sin verksamhet där regionen inte räcker till.

4.4 Ungas psykiska hälsa

Allt fler lider av psykisk ohälsa. Särskilt oroande är ökningen bland barn och unga. Det är viktigt att barn och unga får stöd tidigt, innan problemen hunnit växa sig för stora. Utbildning och framtidsplaner riskerar att spolieras av längre tid med psykisk ohälsa, därtill kommer risken för missbruk och andra riskbeteenden. Därför behöver elevhälsan spela en än tydligare roll i att tidigt fånga upp och ge rätt stöd, och vid behov slussa vidare till instans med större kompetens på områden.

Även ungdomsmottagningarna är viktiga. Samverkan mellan elevhälsan, ungdomsmottagningarna, barn- och ungdomshälsan och den specialiserade barn- och ungdomspsykiatrin behöver utvecklas. Ett första steg är en gemensam huvudman för alla mottagningar inom elevhälsan.

Kristdemokraterna vill:

- Hela elevhälsan ska ha en huvudman för att minimera onödigt slussande mellan olika instanser. Det ska öka tillgängligheten och möjligheten att finnas där för de som verkligen behöver det.
- Införa en "Elevhälsogaranti" vilket innebär att barn och unga som mår psykiskt dåligt får träffa rätt kompetens inom 24 timmar.
- Ungdomsmottagningarna ska vara tillgängliga för spontana besök och erbjuda goda öppettider anpassade till ungdomars skolgång, arbete och fritidsvanor.
- Förbättra samverkan mellan elevhälsan, ungdomsmottagningarna, barn- och ungdomshälsan och barn- och ungdomspsykiatrien.
- Förstärka barn och ungdomspsykiatrien för att korta de oacceptabla väntetiderna och kunna möta de behov som finns. Inget barn ska vänta mer än 30 dagar på fördjupad utredning och behandling.
- Intensifiera barn- och ungdomspsykiatriens arbete mot självskadebeteende, självmordsförsök och självmord hos barn och unga. Detta arbete ska ske i samverkan med elevhälsan.

4.5 Barnskyddsteam

Idag finns Barnombudsmannen som är en statlig myndighet som arbetar med att bevaka barn och ungas rättigheter och intressen utifrån

barnkonventionen. Ett

barnrättsombud ska alltid verka

utifrån barnets bästa. Det kan handla

om att verka för att barns behov som

närstående ska uppmärksammas. De

ska informera och utbilda personalen i

den egna verksamheten om barnets

rättigheter och perspektiv. De ska

vidare samverka med chef i hur

verksamhet och personal kan

professionalisera barnets rättigheter i det vardagsnära arbetet och i regionens miljöer. För att kunna skydda barnen och ge dem det stöd som behövs, krävs det mer resurser inom området.

Barn som riskerar fara illa eller far illa behöver ofta stöd från flera verksamheter inom vården och olika myndigheter. Barnskyddsteam ska finnas på varje sjukhus. De arbetar för att stärka samarbetet inom hälso- och sjukvården och med andra myndigheter. Teamen finns för att kunna erbjuda rådgivning och stöd i handläggning vid misstanke om att barn far illa, vid frågor om barn som anhöriga, oro för väntat barn och våld i nära relationer. De ger även stöd vid anmälnings- och utredningsprocesser, råd om skadedokumentation och spårsäkring samt gällande riktlinjer i e-journal och patientadministrativa system.

Kristdemokraterna vill:

- Det ska finnas särskilda barnskyddsteam för att upptäcka barn som far illa.
- Vårdpersonalen ska ges fortbildning för att tidigare upptäcka tecken på barn som far illa samt hur anmälningsplikten ska tillämpas.
- Individuella klagomål från barn ska alltid tas på allvar och utredas noggrant.

4.6 Barn och ungas synbehov

Problem med synen, skelningar och eventuella ögonsjukdomar kan påverka flera aspekter av livet, så som studierna, det sociala livet eller sport och idrottande. Att få tillgång till glasögon i tid är avgörande för att synen ska utvecklas normalt och klara av vardagen samt undvika risken för att den försämras ytterligare. Det ska inte bero på familjens ekonomi eller var i länet man bor om ett barn ska få tillgång till glasögon samt byte av glas i tid eller inte. Dagens glasögonbidrag på 800 kronor räcker inte. Vi vill att barn ska ha rätt till kostnadsfria glasögon fram till dess att synen är färdigutvecklad vid ca 8 års ålder. Läkemedel är kostnadsfria för barn och det borde även glasögon vara eftersom det är ett "läkemedel" för ögonen.

Kristdemokraterna vill:

- Utveckla dagens glasögonbidrag för barn till att täcka hela kostnaden fram till 8 års ålder.

5. Ekonomi

Kristdemokraterna är oroadade över den ekonomiska situation som Region Västerbotten befunnit sig i sedan många år, med stora underskott i verksamheterna. Utifrån förvaltarstankens arbetar vi kristdemokrater idogt för en ekonomi i balans och för att även kommande generationer ska kunna lita på hälso- och sjukvården och den regionala utvecklingen i Västerbotten.

Ett välmående näringsliv och fler personer i arbete skapar de skatteintäkter som krävs för en fungerande välfärd. Men ett gott samhälle behöver även en väl fungerande offentlig sektor. Regionen har fått ett allt större åtagande, vilket innebär att arbetsgivaransvaret omfattar fler anställda och fler yrkeskompetenser. Det ställer större krav på styrning och uppföljning av sambandet mellan resurser, prestationer, resultat och effekter i verksamheterna. Det ställer också större krav på prioriteringsarbetet samt kontinuerlig effektivisering och förnyelse av verksamheterna.

Region Västerbotten har under lång tid dragits med stora strukturella underskott. Likaså en stor vårdskuld, som har utökats under pandemin. Men köerna till vården var långa långt innan pandemin och det strukturella underskottet har funnits i många år. Den omställningsplan som sattes i sjön för att minska både det strukturella underskottet och vårdskulden, har inte fått avsedd effekt.

Det ska vara enklare att etablera sig i Västerbotten. Kristdemokraterna sätter individen före systemet och kvalitet väger alltid tyngre än vem som utför tjänsterna. Ett bra samarbete mellan regionen och de privata aktörerna är en viktig punkt för regionens framtida tillväxt och utveckling. Civilsamhället är en viktig del för att klara samhällsbygget. Regionen måste ta till sig kraften från det starka civilsamhället på ett bättre sätt. Det krävs ett bättre samarbete. Fokus ska riktas mot hur regionens verksamhet kan utvecklas och bli mer effektiv.

Kristdemokraterna vill:

- Underlätta för andra aktörer inom vårdvalet att etablera sig i Västerbotten.
- Stärk samarbetet med civilsamhället.
- Vara ett stöd för föreningars och enskildas ansvar eller uppgifter, men inte överta dem.
- Driva regionen med hög effektivitet och ett gott förvaltarskap där kärnverksamheterna prioriteras.
- Minska administration som inte är direkt patientnära.
- Leverera välfärdstjänster av en mångfald av utförare, bland annat genom att använda Lagen om valfrihetssystem, LOV, utmaningsrätt, Lagen om offentlig upphandling, LOU och vårdval Västerbotten.
- Ha tydliga sociala, miljömässiga och etiska krav vid upphandling.

5.1 Omställningsplan

En omställningsplan beslutades med stor politisk enighet för några år sedan i syftet att komma till bukt med de stora underskotten. Dessvärre har utfallet varit oerhört lågt. Det finns ingen trovärdighet att hänga upp det ekonomiska arbetet på en omställningsplan som inte uppfylls till 100 procent. Omställningsplaner och ekonomiska projekt är ingen grund att bygga en stabil budget på. Kristdemokraterna anser man ska redan initialt ge en realistisk budget som verksamheterna ska hålla.

Vi vill istället att regionen ska lägga fram en budget som fokuserar på att komma ner i ram för den strukturella kostnaden. Att ge med högra handen och ta igen med vänstra handen tycker vi inte är ett hållbart sätt för bra budgetdisciplin.

Kristdemokraterna vill:

- Minska regionens strukturella underskott genom trovärdiga budgetar.
- Förbättra budgetdisciplin på alla nivåer.
- Få återrapport och handlingsplan från verksamheter som överskrider budget.

5.2 Förbättrad budgetdisciplin

Det krävs en reell förbättrad budgetdisciplin, baserad på ett långsiktigt ekonomiskt arbete på alla nivåer i verksamheterna. En utmaning för regionens ekonomi är att med en åldrande befolkning är det fler som ska försörjas. Ett liknande problem uppstår om vi får stora grupper som hamnar utanför arbetskraften på grund av misslyckade studier eller bristande integration. Detta i kombination med medborgare som successivt får allt högre förväntningar på vad det offentliga ska stå för riskerar att skapa en olöslig ekvation. Därför behöver vi föra en diskussion om hur vi på lång sikt ska klara välfärds- uppdraget.

De rödgrönas metod att gång på gång skjuta till nya skattemedel utan reformer är inte hållbar. Trots upprepade skattehöjningar under 2000-talet får de inte bukt med problemen genom att blint tillskjuta resurser genom höjd skatt. Vi behöver trovärdiga och efterföljbara budgetar. Inte pappersprodukter som inte fungerar i längden. Kristdemokraterna vill att regionen ska ha god ekonomisk hushållning. Vi kan inte fortsätta skjuta över våra kostnader till kommande generationer.

Kristdemokraterna vill:

- Komma till en ekonomi i balans.
- Återkommande utvärdera styrning och uppföljning av sambandet mellan resurser, prestationer, resultat och effekter i verksamheterna.
- Minska regionens strukturella underskott genom trovärdiga budgetar.

6. Regional utveckling

”Alla människor ska oavsett bostadsort kunna få del av samhällets grundläggande sociala rättigheter och ges rimliga förutsättningar att försörja sig och utveckla sin bygd. Därför krävs en aktiv regionalpolitik.”

Västerbottens län präglas av omväxlande natur med stora värden, både för företagande och rekreation. Näringslivet domineras av gröna näringar, med många kor och mycket skog, men även övriga företag o industri. Kristdemokraterna anser att vi som region ytterliga ska premiera och uppmuntra nya företagare och nya innovationer.

Northvolts etablering av en batterifabrik i Skellefteå har inneburit en stor boom av sällan skådat slag och har förändrat Västerbotten och synen på vår region. Det är en grön samhällsomvandling som sker med investeringar på sannolikt mer än 1000 miljarder kronor och en förväntad befolkningstillväxt på mer än 100 000 inom det kommande decenniet. Allt detta innebär stora utmaningar och här blir även stärkta kommunikationer som färdigställandet av Norrbottenbanan en viktig del. Med bättre kommunikationer kan fler människor bo utanför städerna.

Möjligheterna för politiker att skapa jobb är högst begränsade, däremot kan vi bidra till att det blir lättare att driva företag. En region med välmående och framgångsrika företag har lägre arbetslöshet, högre tillväxt och bättre förutsättningar att finansiera välfärden. Att förbättra attityderna till företagande är därför en angelägen politisk fråga. Det handlar om att skapa en förståelse för företagens situation och behov. Vi är även beroende av ett välfungerande och flexibelt utbildningssystem där människor i olika faser av livet kan utveckla sin kompetens. En viktig del i kompetensförsörjningen är att även universitetet och högskoleutbildningarna sprids geografiskt till olika lärosäten runt om i länet.

Civilsamhället är en av samhällets viktiga byggstenar och en viktig strategisk resurs i det gemensamma samhällsbygget. Det allmänna skulle inte klara välfärdsuppdraget om vi inte hade det rika civilsamhället som många gånger utgör kittet inom många samhällsområden. Då arbetet ofta sker helt ideellt och med människor som brinner för sitt samhällsengagemang och ofta är engagerade i flera föreningar samtidigt, behövs det allmännas stöd. En civilsamhällsstrateg bör inrättas, som i sitt dagliga arbete ska bevaka, stödja och vara civilsamhället behjälplig samt upprätthålla och utveckla kontakterna med hela civilsamhället i länet.

Det finns en växande klyfta mellan stad och land. Politiska beslut uppfattas ofta som om de är fattade utan insikt i landsbygdens förhållanden. Att människor som lever i olika miljöer har skilda synsätt på samhället är inte konstigt. Däremot blir det ett problem om hänsyn inte tas till de olika livsvillkoren vid fördelning av resurser samt vid lagstiftning och lagtolkning. Politikens innehåll innebär ofta att problem vältras över på landsbygden, som exempelvis förväntas dra det tyngsta lasset i klimatomställningen och i flyktingmottagandet.

Det behöver bli enklare att bygga och bo nära vatten i Sverige. Därför krävs det omfattande förändringar i regelverket som idag hindrar byggande och utveckling i glest befolkade områden. Grundregeln ska vara att strandskyddet tas bort för små sjöar och vattendrag upp till 2 meters bredd. Vid särskilt värdefulla miljöer ska möjligheten för strandskydd finnas kvar, men det finns annan lagstiftning som då kan vara mer lämplig att använda. Både kommuner, mindre samhällen och fastighetsägare måste få ett större inflytande över utvecklingen längs sjöar och vattendrag.

En ändrad politisk riktning behövs så att även landsbygdens perspektiv får genomslag i alla beslut. Landsbygdsbornas konkreta behov av en fungerande vardag måste erkännas fullt ut. Det "Svenska hjärtlandet" ska fungera.

Kristdemokraterna vill:

- Att en större del av marknadsföringen av Sverige som turistnation till besöksmål ska riktas mot landsbygden.
- Stärka civilsamhällets roll för utvecklingen på mindre orter.
- Inrätta en civilsamhällesstrateg för att upprätthålla och utveckla kontakterna mellan Regionen och civilsamhället.
- Att avskrivning av studieskulder ska möjliggöras för att locka arbetskraft till inlandet.
- Stärka rättigheterna för den småskaliga vattenkraften.
- Förenkla bygglovshandlingen för bebyggelse i landsbygdskommuner.
- Inför statliga topplån för att underlätta nyproduktion av bostäder på landsbygden.
- Utredda statens ansvar för delfinansiering av nödvändigt underhåll av kommunalt vatten och avloppssystem.
- Reseavdraget ska göras om så att det är oberoende av färdstätt och endast bygger på avståndet.
- Stärka det lokala inflytandet över strandskyddsbesluten.
- Rädda lanthandeln genom att bredda driftstödet till dagligvarubutiker.

6.1 Trygghet

Vi har för få poliser på landsbygden. Västerbottens inland, ett område lika stort som Danmark täcks av endast två polisbilar vilket innebär orimligt långa avstånd när något händer. Det är alldeles för långt till närmaste polis. Det handlar inte bara om ensligt belägna gårdar, utan om hela samhällen där medborgare ser att den polisiära frånvaron medför en otrygghet och utsatthet. Polisen ska inte bara komma när man ringer. De har också en avgörande roll i det förebyggande arbetet. Det behövs fler poliser och att fler väljer att stanna kvar. Vi vill därför anställa 10 000 fler poliser. För att snabbare nå fler poliser föreslår vi en ettårig utbildning. Den ska utformas så att man efter den kan gå ut i tjänst på en ny polisanställningsform eller fortsätta studierna likt nuvarande polisutbildning. Vi föreslår också att både kommun och stat ska kunna finansiera tjänsterna men att Polismyndigheten är huvudman.

Kristdemokraterna vill:

- Öka polisen närvaron i hela länet.
- Det ska utredas hur grannsamverkansgrupper i glest befolkade områden kan få vissa befogenheter som de saknar idag.

6.2 Skogen och äganderätten

Skogen och skogsprodukterna har under decennier varit en av Sveriges viktigaste tillgångar, inte minst när det gäller export. Bara exportvärdet för skogsnäringens produkter motsvarade år 2020 över två gånger mer än regionernas totala kostnader för primärvård. Ungefär hälften av den svenska skogen ägs av ca 330 000 privata skogsägare. Denna mångfald av skogsägare borgar för ett differentierat brukande och en fantastisk biologisk mångfald.

Den svenska skogen ser olika ut i olika delar av landet. Ännu större skillnad finns mellan skog i Sverige och skog i andra EU-länder vilket gör att skogspolitik bör vara nationell och inte regleras på EU-nivå. Tvärtom bör subsidiaritetsprincipen gälla, alltså att beslut bör fattas på lägsta möjliga nivå så att det går att ta hänsyn till skillnader i varje enskilt fall. Ett klokt brukande av skogen ger många miljö- och klimatfördelar. Träd i god tillväxt tar upp mer koldioxid än äldre träd.

Många skogsägare känner att deras äganderätt är starkt hotad. Skogen kan ha gått i arv under generationer och förvaltats på ett klokt sätt. Tidigare generationers sätt att bruka skogen kan ha skapat naturvärden som myndigheter eller intresseorganisationer nu vill skydda när skogsägaren vill avverka.

Den ordning som råder nu med olika typer av naturskydd är inte rättssäker då en skogsägare i vissa fall kan förbjudas att avverka men inte heller får ersättning för den ekonomiska skadan. Kristdemokraterna anser att frivillighet ska vara grundregeln när samhället vill lägga olika typer av restriktioner inom skogsbruket. Den som köpt skog som en etisk och miljömässigt hållbar pensionsförsäkring riskerar med rådande ordning att bli utan pension. Äganderätten är grundlagsskyddad och staten ska inte kunna inskränka äganderätten utan att erbjuda ersättning för intrånget.

Kristdemokraterna vill:

- Stå upp för en utveckling av Sveriges skogsbruk med respekt för det lokala ägandet och brukandet.
- Verka för att skogsskötsel och miljö inte ska vara varandras motsatser – utan varandras förutsättningar.
- Att skogsägare ges förtroendet att utföra mer av naturvårdsskötseln i stället för att skog med höga naturvårdsvärden ska lösas in av staten.
- Verka för ett ökat byggande i trä vilket ger dubbel klimatnytta
- Att rätten för olika organisationer att överklaga beslut ses över
- Att frivillighet ska vara regel när samhället på olika sätt avser att lägga restriktioner på enskilda markägares skog
- Att det svenska skogsbruket och användningen av skogsråvara ska utvecklas.

6.3 Gruvnäringen

Gruvdrift har alltid tillsammans med skogen varit en viktig näring i Sverige. Sverige står för mer än 90 % av all järnmalm som produceras i Europa och är en av de främsta producenterna av övriga basmetaller. I dag är det 15 gruvor som är i drift för metallutvinning varav sju finns i Västerbotten.

Efterfrågan på mineraler och metaller har ökat kraftigt de senaste åren. Gruvföretagens branschorganisation **Svemin**, menar att det kommer att behövas sex gånger mer metaller och mineraler år 2050 jämfört med idag. Elektrifieringen av fordon är en stor del av det, men behoven av mineraler kommer också att vara stora i de länder som håller på att resa sig från fattigdom och efterfrågar högre standard och fler produkter.

Sverige har stora naturrikedomar, tekniskt kunnande och en ambition om att nå klimatmålen.

Den svenska gruvnäringen har kommit långt i att vara klimateffektiv och kan bidra till att minska globala utsläpp med klimatsmart teknik och tillverkning. Idag produceras metaller i länder som står långt från den miljö- och arbetsmiljölagstiftning som vi har i Sverige och innebär stora risker för de människor som arbetar med det där. Det borde vara en självklarhet att vi inte ska importera de metaller och mineraler vi kan bryta här. Genom att värna svensk gruvnäring stärker vi också EU:s självförsörjningsgrad och minskar beroendet av tredjeland.

Förutom att svenska gruvor bidrar till den globala klimatnyttan så är samhällsnyttan stor. Gruvnäringen skapar ett stort antal arbetstillfällen och skatteintäkter både till statskassan och de kommuner där de är verksamma. Under 2019 investerade branschen 6,3 miljarder kronor i Sverige. En stor del av detta har gått till fossilfri produktion.

Kristdemokraterna vill:

- Snabba upp miljöprövningarna för ny gruvbrytning, öka tillgången på mineraler från Sverige som behövs i den gröna omställningen och inför rimliga nivåer på intrångsersättningen där gruvbrytning påbörjas.
- Utöka arbetstillfällen i Västerbotten genom att stimulera gruvnäringen.

6.4 Vindkraft och den förnybara elproduktionen

Utbyggnaden av sol- och vindkraft har gått fort de senaste åren. Vatten- och kärnkraft måste dimensioneras för att klara de toppar i elförbrukningen som sker t.ex. kalla vintermorgnar när det varken blåser eller solen skiner. Det ställer höga krav också på överföringskapaciteten och övriga tekniska komponenter i elnätet.

Vindkraften byggs oftast i stora parker, där ingreppen i miljön blir stora genom det speciella vägnät som behövs vid etableringen och genom vindkraftens placering. Boende i området drabbas, vilket ger en påverkan på fastighetspriserna. Det finns ingen riktigt bra praxis hur nära en fastighetsgräns eller ett bostadshus ett vindkraftverk får placeras. Vi vill utreda hur en praxis bör se ut där både minimiavstånd fastställs och hur en ersättningsmodell kan utformas för att de som drabbas ska kunna kompenseras. Det är också viktigt att kommuner där produktionen av energi från vatten-, sol- och vindkraft kommer ifrån får ta del av det ekonomiska resultatet. Idag är det ett storstadsfokus.

Att bygga vindkraftsverk till havs ger en stabilare elproduktion då det är fler blåsiga timmar per

är till havs än på land, men det kostar betydligt mer än när det sker på land. Regeringen vill subventionera genom att bekosta företagens anslutningsavgift medan vi anser att utbyggnaden ska ske på marknadsmässiga villkor och utan subventioner.

Kristdemokraterna vill:

- Värna det kommunala vetot vid ansökan om etablerandet av vindkraftsparker
- Att alla kraftslag ska bära sina egna kostnader
- Utredda hur en modell för ersättning till fastighetsägare och boende som påverkas av vindkraft kan utformas på bästa sätt.
- Utredda hur de kommuner där energin produceras ska kunna få behålla väsentligt större del av vinster från naturresurser.

7 Miljö och klimat

”Vi ska agera med en långsiktig helhetssyn med respekt för vår samtida omgivning och kommande generationer. Förvaltarskapet gäller både de egna personliga tillgångarna och de materiella värdena; miljö och naturresurser. Vi ska agera på ett sådant sätt att vi med stolthet kan överlämna frukterna av vårt arbete.”

Förvaltarstanken är bärande del i den kristdemokratiska ideologin. På miljöområdet innebär det att vi inte får förbruka vår jord och dess tillgångar. Den kanske viktigaste miljöfrågan att arbeta med idag är att motverka uppvärmningen av jorden. Regionen har en särskild nyckelroll i arbetet att bygga ett samhälle där skadlig miljöpåverkan minimeras, energin är fossilfri, trafiksystemen hållbara, bostadsmiljöer sunda och där naturresurser tas tillvara i ett kretslopp. Vid sidan av klimatfrågan är övergödning, utsläpp av gifter och hormonstörande ämnen, inte minst i barns närmiljö, utmaningar som måste hanteras.

Kristdemokraterna vill:

- Arbeta för en ökad andel närproducerade livsmedel i måltidsverksamheten på sjukhusens vårdavdelningar.
- Att upphandling av närodlade livsmedel ska främjas genom mindre omfattande upphandlingar för att fler och mindre leverantörer ska kunna medverka.
- Upphandlingsinstrumentet ska användas för att främja en miljömässigt bra utveckling.
- Vid upphandling bör det ställas krav på att det totala ekologiska fotavtrycket ska redovisas och beaktas.
- Utveckla tillgången till fler tysta miljöer i våra tätorter.

8 Infrastruktur

8.1 Rusta upp vägnätet

Det finns tre olika typer av vägar; statliga, kommunala och enskilda. Det finmaskiga vägnätet är mycket viktigt för boende och företagande på landsbygden. En undersökning av LRF/Landja Marknadsanalys hösten 2020 visade att 90 procent av Sveriges lantbrukare använder det enskilda vägnätet i sin dagliga verksamhet. Riksförbundet Enskilda Vägar uppger att det finns omkring 28 000 mil enskilda vägar, varav ca 7 700 mil erhåller statsbidrag. Därutöver finns ca 15 000 mil skogsbilvägar. Alla dessa vägar är viktiga för jord- och skogsbruket men också för övrigt näringsliv och privatpersoner på landsbygden. Vägunderhållet är på allt för många vägar under all kritik. På vissa så till den grad att Trafikverket har sänkt hastighetsgränsen eller föreslår sänkning. Resurserna till vägunderhåll och väginvesteringar måste öka.

Kristdemokraterna vill:

- Öka anslagen till de enskilda vägarna.
- Öka resurserna till underhåll och investeringar av statliga och kommunala vägar för att undvika hastighetssänkningar.
- Anslagen till underhåll av landets vägar och regionala järnvägar ska öka.

8.2 Kollektivtrafik och transporter

Transportpolitiken ska utgå ifrån att människor ska kunna bo och arbeta i hela landet. Ett väl utbyggt och effektivt transportsystem av vägar, järnvägar, flygförbindelser, sjöfart, väl fungerande postservice samt snabba tele- och datakommunikationer är en förutsättning för Sveriges utveckling. Det är avgörande för att företag ska kunna utveckla verksamhet även på mindre orter och samtidigt möjliggöra arbetspendling.

Tågtrafiken på Tvärbanan, Västerbotniabanan, fyller en viktig funktion med god marknadspotential. Trafiken den sista delen Hällnäs – Storuman via Lycksele sker dock på en ej

elektrifierad sträcka vilket innebär att trafiken idag utförs med dieseltåg vilket är både kostsamt och belastar miljön. Om sträckan elektrifieras kan mycket positiva effekter uppnås såsom effektivare godstransporter och större möjligheter till arbetskraftspendling. Detta skulle starkt bidra till utvecklingen och tillväxten i vårt län.

De regionala flygplatserna har en stor betydelse för att kommunikationen med Stockholm och andra resmål runtom i Sverige och världen ska fungera. Tack vare flyget blir arbetsmarknadsregioner större och möjliggör för landet att knytas samman. Kristdemokraterna värnar de regionala flygplatserna och deras fortlevnad och anser att flyget är en del av kollektivtrafiken.

Kristdemokraterna vill:

- Kommunerna ska ges möjligheten att, i samverkan med Trafikverket, införa avgifter som tas ut av trafikanterna för att finansiera enskilda trafikprojekt.
- Kollektivtrafikens bussar ska så långt som möjligt använda fossilmå fria drivmedel.
- Bättre trafikplanering mellan regionen och kommunerna avseende kollektivtrafik. Den s.k Västerbottensmodellen när det gäller finansiering av kollektivtrafik behöver utvecklas.
- Elektrifiera tvärbanan mellan Hällnäs och Storuman.
- Upprusta inlandsbanan. Det finns en stor potential att öka godsflöden och resande om bara banan kan hållas i ett bra skick.
- Norrbottenbanan ska byggas ut hela vägen mellan Umeå och Luleå.

8.3 Drivmedelspriser

Den svenska åkeribranschen, som främst består av mindre och medelstora familjeföretag, omsätter idag cirka 160 miljarder kronor och sysselsätter drygt 220 000 människor. (Sveriges Åkeriföretag) Det är en bransch som har drabbats mycket hårt i samband med att priset på diesel stigit med närmare 70% samtidigt som de konkurrerar på en global marknad. Utan åkerierna skulle inte leveranser av t ex mat, mediciner, sjukhusmaterial eller byggmaterial fungera, saker som samhället är beroende av och som vi alltid tagit givna. Åkerinäringen är en samhällsviktig bransch och helt avgörande för att Sverige ska fungera

För företagarna, lantbrukare och skogsbrukare innebär de snabbt stigande priserna ett mycket allvarligt problem i ett redan ansträngt läge. Sverige ligger redan väsentligt högre än vad som EU begär att vi ska göra om åtta år vad gäller inblandning av biodrivmedel. Och regeringen vill gå mer än dubbelt så långt. Men konsekvensen av en hög reduktionsplikt är kraftigt dyrare diesel. Sverige har, som en konsekvens av detta, fått världens dyraste diesel.

Kristdemokraterna vill:

- Kristdemokraterna föreslår därför tillfälligt slopad energiskatt för drivmedel i tre månader, varaktigt sänkt reduktionsplikt och dieselskattebefrielse för jord- och skogsbruk. Sammanlagt innebär det ett sänkt dieselpri s med över 9 kr och sänkt bensinpris med 5 kr (Räknat på bränslepriset februari -22)

9 Kultur och fritid

”Ett vitalt civilsamhälle är av stor betydelse eftersom engagemang i föreningar, frivilligorganisationer och samfund innebär demokratisk fostran och normöverföring. Det främjar också det personliga ansvarstagandet. Dessutom är det civila samhället en mötesplats där sociala kontakter skapas och utvecklas både inom och mellan generationer.”

Invånarna Västerbotten ska inte bara vilja bo här, de ska också vilja leva här. Detta förutsätter att människans andliga, själsliga och fysiska behov ges utrymme. Det är inte kommunens eller regionens sak att fastställa hur dessa behovs ska uttryckas och mättas, men det är en politisk uppgift att skapa förutsättningarna. Oftast kan detta ske genom förenings- och församlingslivet, det som vi kallar för civilsamhället. Här uppstår mellanmännsliga relationer som ger oss grundförutsättningar för demokrati och medmänsklighet.

Kultur är också en betydelsefull faktor för tillväxt och utveckling. Ett rikt kulturliv och levande kulturmiljö skapar attraktivitet och stärker en kommuns och regions destinationskraft. Barn som läser och deltar i kulturella verksamheter genom livet är mer benägna att engagera sig för samhället och i lägre grad hamna i utanförskap. Barns rätt till kultur är dessutom lagstadgad enligt Barnkonventionen. Kulturupplevelser är viktiga för individens välfärd och välbefinnande genom sin hälsofrämjande och rehabiliterande kraft. Tillgång till kultur bidrar till att skapa en meningsfull fritid och livskvalité. Mot denna bakgrund är det rimligt att skattemedel används för att stärka dessa sektorer. Men det är även viktigt att det finns en väl utvecklad kontroll av att pengarna används till rätt ändamål. Kultursektorn måste få möjlighet att utvecklas genom att friheter värnas, inte minst yttrandefriheten, och genom att de konstnärliga processerna blir en vital del av regional utveckling.

Religionen spelar en viktig roll för många, inte minst många nya svenskar. Här har trossamfunden en viktig roll att spela genom att i sin verksamhet bidra till större förståelse, kunskap och respekt för olika trosuppfattningar i vårt land. I många kristna församlingar bedrivs språkkaféer där nyanlända får lära sig det svenska språket. En viktig nyckel för att skapa en bättre fungerande integration är att främja deltagande i föreningslivet. Det viktiga är att på olika sätt uppmuntra ett föreningsdeltagande. Vid sidan av ”fika” är föreningsliv en del av den svenska kulturen som nya svenskar måste bjudas in till.

Kristdemokraterna vill:

- Kultur- och fritid ska kännetecknas av mångfald och tillgänglighet för alla.
- Kultur är en friskfaktor och ska vara ett naturligt inslag på regionens sjukhus.
- Kommunerna och regionen ska i samverkan slå vakt om att bevara och tillgängliggöra det lokala och regionala kulturarvet.
- Skogs och samemuseet i Lycksele bör få en status som nationellt skogsmuseum
- Likvärdiga villkor ska gälla för rörelsedrivna och offentligt drivna folkhögskolor.
- Stöd till samlingslokaler på landsbygden ska säkerställas.
- Stöd till folkbildningens utveckling på landsbygden ska ges.
- Inrätta en civilsamhällesstrateg

9.1 Kultursamverkansmodellen

Staten har ett övergripande strategiskt ansvar för den nationella kulturpolitiken, men tack vare kultursamverkansmodellen flyttas tyngdpunkten för beslutsfattandet från staten ut till landets regioner. Det är i enlighet med subsidiaritetsprincipen, som är en viktig grundbult i kristdemokratien.

Regioner som ingår i modellen beslutar nu, i samverkan med länets kommuner, det civila samhället och kulturlivet, hur det statliga bidraget ska fördelas till regional kulturverksamhet. Detta har visat god potential men som alla nya initiativ behöver modellen utvecklas. Vi vill utveckla kultursamverkansmodellen genom att öka samverkande insatser från staten till regionerna och undvika att statliga kulturinsatser görs vid sidan av som underminerar kultursamverkansmodellens viktiga funktion. Även kulturen utanför innerstaden skulle få större chanser att visa upp sig.

Kristdemokraterna vill:

- Utveckla kultursamverkansmodellen.

9.2 Folkbildning

Folkbildningen fyller en mycket viktig funktion i samhället och syftar till att på ett demokratiskt och jämlikt sätt få medborgarna att ta till sig ny kunskap och nya värderingar. Det är viktigt att folkbildningen är fri från statlig styrning och frivillig för deltagarna. Genom att ge stöd till folkbildningen bidrar vi till att göra det möjligt för en ökad mångfald av människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen. Det bidrar även till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället. Här är studieförbunden och folkhögskolorna viktiga aktörer.

Det är Folkbildningsrådet som fattar beslut om medelstildelningen till folkbildningsaktörerna och de genomför även granskningar och uppföljningar av att medlen använts korrekt. Det har under senare år visat sig att bidragsfusk har förekommit inom en del studieförbund. Flera åtgärder har vidtagits av Folkbildningsrådet för att komma till rätta med det. Det är bra att digital registrering införts vilket gör att dubbelt registrerad närvaro upptäcks. Vi vill att Folkbildningsrådet ska fortsätta sin översyn av rutiner och granskning av studieförbunden. Vi betonar att det är av yttersta vikt att inte de statliga stöden går till organisationer som gynnar terrorism eller kriminalitet, samtidigt som vi värnar om civilsamhällets möjligheter att verka.

I Västerbotten finns fem rörelsedrivna och två offentligt drivna folkhögskolor. Dessa finansieras med stats- och regionbidrag, samt med så kallad mobilitetsersättning. Sveriges kommuner och regioner (SKR) rekommenderar denna ersättning till 400 kronor per deltagarvecka. Det är vad regionen betalar när en västerbottning studerar vid en folkhögskola i södra Sverige. Men för en västerbottning som studerar på en rörelsedriven folkhögskola i länet betalar regionen bara hälften, just över 200 kronor. SKR är överens med staten om att regionerna ska medfinansiera 25 procent på utgående statsbidrag. Det är Västerbotten långt ifrån att leva upp till. De rörelsedrivna folkhögskolorna är värda mer. Vi vill därför öka nivån för ersättningen till 400 kronor.

Bidraget från Region Västerbotten har inte räknats upp sedan 1998. Socialdemokraterna har i stället valt att urholka stödet till de rörelsedrivna skolorna medan man betalar skyhöga belopp till sina egna, plus extra medel för bland annat lokaler. Vi menar att de rörelsedrivna aktörerna har kompetens och kapacitet att ta över regionens utbildningar och genomföra dem betydligt mer kostnadseffektivt än Region Västerbotten.

Kristdemokraterna vill:

- Stärka civilsamhället och andra krafters roll, i arbetet med integration, bildning och kultur.
- Likvärdiga villkor ska gälla för rörelsedrivna och offentligt drivna folkhögskolor. Kvalitet väger alltid tyngre än driftsform.
- Stöd till samlingslokaler på landsbygden ska säkerställas.
- Stöd till folkbildningens utveckling på landsbygden ska ges.

VÅRA TOPPKANDIDATER

Veronica Kerr, 52, Holmsund
Riksdagskandidat Västerbotten
Sambo, två utflugna barn och tre bonusbarn med familjer.
Älskar hösten, havet och min familj.

Mejl: veronica.kerr@kristdemokraterna.se
Telefonnr: 070-259 55 95

Hans-Inge Smetana, 59, Vännäs
Toppkandidat Södra regionlistan
Gift, fem barn, tio barnbarn. Uppdrag i samhällets tjänst i
över 25 år, passionerad veteranfordonsfantast.

Mejl: hansinge.smetana@regionvasterbotten.se
Telefonnr: 070-628 01 02

Anders Hettinger, 66, Skellefteå
Toppkandidat Norra regionlistan
Affärsrådgivare och f.d. revisor. Engagerad i
Styrelseakademien, jazz och båtklubbar.

Telefonnr: 070-674 06 90

Betty-Ann Nilsson, 58, Lycksele
Toppkandidat Västra regionlistan
Ortoptist. Gift, tre barn. Gillar friluftaktiviteter, katter och
att odla.

Mejl: bettyann.nilsson@regionvasterbotten.se
Telefonnr: 070-314 61 22

VÄSTERBOTTEN